

MIROŚŁAW MAKOHONIENKO

PRZYRODNICZA
HISTORIA
GNIEZNA

Mirosław Makohonienko

Przyrodnicza historia Gniezna

Wydawnictwo

hominini

Bydgoszcz–Poznań 2000

Spis treści

Wprowadzenie	7
1. Współczesne środowisko przyrodnicze	9
Położenie i geomorfologia	9
Klimat	9
Hydrografia	10
Gleby	12
Roślinność	14
2. Zarys procesów osadniczych rejonu Gniezna w pradziejach i czasach historycznych w świetle badań archeologicznych i źródeł historycznych	16
3. Dotychczasowy stan i metodyka badań palinologicznych	20
Badania palinologiczne	20
Wybór stanowisk badań	21
Prace terenowe	21
Metody laboratoryjne	21
Charakterystyka osadów biogenicznych	22
Analiza mikroskopowa i konstrukcja diagramów pyłkowych	22
Analiza mikrofosyliów pozapyłkowych	22
4. Materiały do interpretacji paleoekologicznych	23
Jezioro Świętokrzyskie – analiza osadów limnicznych i torfowych	23
Kopalne Jezioro Święte – warstwy kulturowe w strefie brzegowej	33
Jezioro Jelonek – litologia rdzenia J/91	40
Jezioro Głęboć – analiza osadów strefy profundalnej	41
5. Korelacja lokalnych poziomów pyłkowych oraz datowanie ważniejszych wydarzeń w historii roślinności okolic Gniezna	44
Korelacja profilu Sw 3/91 z Jeziora Świętokrzyskiego oraz Gl 1/91 z jeziora Głęboć	44
Korelacja rdzenia (Sw 1/89 i Sw 3/91) z Jeziora Świętokrzyskiego	45
Korelacja palinologiczna i datowania archeologiczne profili ze stanowiska 22 w Gnieźnie (strefa brzegowa Jeziora Świętego)	45
Korelacja poziomów pyłkowych rejonu Gniezna i rejonu lednickiego	47
Datowanie bezwzględne profilu Sw 3/91 – korelacja z danymi z Jeziora Skrzetuszewskiego	47
6. Postglacjalna historia roślinności okolic Gniezna z uwzględnieniem roli czynnika antropogenicznego	49
Wczesnholoceńska historia lasu	49
Migracje termofilnych składników leśnych	50
Panowanie wielogatunkowych lasów liściastych	51
Przesłanki aktywność antropogenicznej w starszym holocenie	52
Uwagi na temat użytkowania <i>Pteridium aquilinum</i>	53
Przemiany szaty roślinnej zapoczątkowane spadkiem wiązu	54
Regeneracja drzewostanów wiązowych i tak zwany drugi spadek wiązu	57
Rozprzestrzenienie drzewostanów grabowych	58

Trzebieże lasów grabowych	59
Kwestia obecności buka i świerka na Wysoczyźnie Gnieźnieńskiej	60
Osadnictwo a przemiany szaty roślinnej u progu czasów historycznych po czasy współczesne	61
Lokalne zróżnicowanie szaty roślinnej w ostatnim tysiącleciu w świetle badań palinologicznych strefy brzegowej Jeziora Świętego	62
Palinologia a zagadnienie wczesnośredniowiecznej uprawy <i>Panicum miliaceum</i> i <i>Secale cereale</i>	67
7. Palinologiczne i litologiczne przesłanki wahań poziomu wód Jeziora Świętokrzyskiego	69
8. Przemiany szaty roślinnej w obszarze sandrowym w otoczeniu jeziora Głęboć w młodszym holocenie – porównanie z rejonem Jeziora Świętokrzyskiego	75
9. Fazy osadnicze i ich korelacja z danymi archeologicznymi	77
Rekonstrukcja procesu osadniczego okolic Gniezna na podstawie przyjętych faz osadniczych rdzenia Sw 3/91	78
Rozwój procesów osadniczych w rejonie jeziora Głęboć – porównanie z danymi z Jeziora Świętokrzyskiego	83
10. Rozwój zróżnicowania taksonomicznego flory holocenijskiej w świetle danych palinologicznych	85
11. Historia szaty roślinnej rejonu gnieźnieńskiego w nawiązaniu do obszarów przyległych	87
12. Mikrofosylia pozapyłkowe	89
Mikrofosylia pozapyłkowe – przegląd grup organizmów napotykaných w preparatach palinologicznych jako źródła dla wnioskowań paleoekologicznych	89
Subfosylne znaleziska <i>Pediastrum</i> jako potencjalny wskaźniki pradziejowych i wczesnohistorycznych oddziaływań antropogenicznych na ekosystemy jeziorne	91
Subfosylne pozostałości pozapyłkowe w osadach Jeziora Świętokrzyskiego	99
<i>Coelastrum polychordum</i> (Kors.) Hindak – rzadki gatunek odkryty w stanie kopalnym w osadach Jeziora Świętokrzyskiego	101
13. Znaleziska parazytologiczne	102
Subfosylne pozostałości pasożytów – źródła do badań nad społecznościami pradziejowymi i wczesnohistorycznymi	102
Znaleziska parazytologiczne w warstwach kulturowych strefy brzegowej dawnego jeziora Świętego oraz osadach limnicznych Jeziora Świętokrzyskiego w Gnieźnie	104
14. Podsumowanie	110
Bibliografia	114
Tablice	123